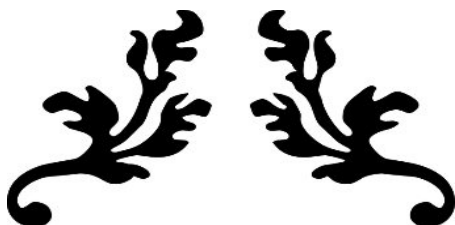

YLIPUREMA

YLIPUREMA

Jani Ojala

*Tämä kirja on omistettu veljenpojalleni
Mikaelille*

”Meitä on monneen junaan ja jotkut jää asemallekki”

—Kuisma Ojala

© 2015 Jani Ojala

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-318-567-8

SELITYKSET 1

* Kun kertoja käyttää *kursivointia*, se tarkoittaa *kursivoitujen* sanojen olevan hahmojen omia ajatuksia, jotka *änkeävät* osaksi tarinaa.

* Kun vuorosanassa on *kursivointia*, se tarkoittaa *kursivoidun* sanan tai tavun *korostamista*. Kun vuorosanassa on **lihavointia**, se tarkoittaa että *kursivointi* ei vaan **riitä**.

* Kertoja puhuu Suomea ja tarinan päähenkilöt Oulun murretta, joten älä anna sen sekoittaa. *Tosin ajatuksilla voi puhua niin oudosti kuin tuntuu.*

* Jos joku puhuu isoin kirjaimin, se tarkoittaa huutoa raivohulluuden partaalla. Sitä samaa huutoa, mitä kansikuvakin esittää.

Sisältö

<u>Prologi: Ihminen</u>	8
<u>Lukukokonaisuus 1: Katastrofi</u>	13
<u>Lukukokonaisuus 2: Shakki</u>	89
<u>Lukukokonaisuus 3: Oikeuspäivä</u>	199
<u>Lukukokonaisuus 4: Oikeustalo</u>	295
<u>Epilogi: Haastattelu</u>	361
<u>Selitykset 2</u>	368
<u>Kirjailijan sanat: Kevättalvi 2014 & <i>Ylipurema</i></u>	378

PROLOGI

Ihminen

Ihminen (*Homo sapiens*) on ainoa nykyisin elossa oleva ihmisten (*Homo*) sukuun kuuluva eläinlaji. Ihminen kuuluu kädellisten (*Primates*) lahkoon isojen ihmisapinoiden (*Hominidae*) heimoon ja on nykyisin elävistä kädellisistä laajimmalle levinnyt, älykkäin ja runsaslukuisin laji. Ihmisellä on kehittyneet aivot, joiden ansiosta ihminen pystyy abstraktiin ajatteluun, kieleen ja itsetarkkailuun. Tämä on yhdessä pystyasennon ja esineiden käsittelyyn kykenevien yläraajojen kanssa mahdollistanut ihmiselle kyvyn käyttää työkalua monipuolisemmin kuin mikään toinen eläinlaji.

Ihmiset ovat muiden kädellisten tapaan luonnostaan yhteisöllisiä, mutta ihmiset ovat erityisen kyvykkäitä käyttämään viestintää ja kieltä ideoiden välittämiseen. Ihmiset muodostavat monimutkaisia yhteistyötä tekeviä ja kilpailevia sosiaalisia ryhmiä, perheistä aina kansakuntiin asti. Ihmisyhteisön perustan muodostavat kielen kautta välittyvät rituaalit, traditiot, arvot ja lait. Ihmiset tekevät ainoana lajina tulen, kypsentävät ruoan, pukeutuvat ja käyttävät lukuisia tekniikoita. Ihmisellä on myös taiteen tapaisia kulttuuri-innovaatioita, kuten maa-laustaide, arkkitehtuuri, *kirjallisuus ja musiikki*.

Yhteiskunta ja kulttuuri

Ihmiset eroavat muista lajeista kehittyneen sosiaalisen kanssakäymisen ja kulttuurin ansiosta. Yhteiskunta muodostuu ihmisistä ja heidän muodostamistaan yhteisöistä, jotka ovat keskenään tiiviissä vuo-

rovaikutuksessa tietyllä maantieteellisellä alueella. Kaikki yhteiskunnat yhdessä muodostavat koko ihmiskunnan. Kulttuuri tarkoittaa tietylle ihmisryhmälle ominaista käytöstä, tapoja ja historiaa. Kulttuuri on kaikkea ihmisen toimintaa. Ihmisillä on monia arvoja, normeja ja perinteitä, ja ne yhdistävät tiettyjä ryhmiä. Pitää muistaa, että sosiaalista kanssakäymistä ja yhteiskuntaa on myös eläimillä, kuten muurahaisilla ja linnuilla.

Evoluutiossa ihmisen keinoja selvitä muita lajeja paremmin on ollut keskeisesti älykkyys, ihmisen aivot. Muita vastaavia keinoja, osin aivoihin perustuen, ovat olleet esimerkiksi

- kommunikaatioteknologia, kieli
- muu teknologia
- tieto ja ymmärrys
- organisaatiotaito, *joukon voima* ja sen mahdollistama erikoistuminen
- pitkälle kehittyneet kädet, jotka mahdollistavat työkalujen käytön.

Ihmiset pitävät itseään hyvinä tilanteiden arvioinnissa, yleiskäsityksen muodostamisessa, asiayhteyksien *tajuamisessa*, mallien tunnistamisessa ja *vaistojen* käytössä. Toisaalta ihmiselle tuottaa vaikeuksia *käsitellä asioita rinnakkain*, muistaa yksityiskohtia, suorittaa rutiinitehtäviä, luopua vääristä päätelmistä ja hallita *stressiä*.

Kuitenkin kaikkien näiden ominaisuuksien suhteen *yksilöllinen vaihtelu* on varsin suurta: joillekin ihmisille esimerkiksi suorittava rutiininomainen työ sopii hyvin ja monien ihmisten *paineensietokyky* on kehittynyt erittäin vahvaksi.

Väkivalta

Ihmisille, kuten muillekin kädellisille ja nisäkkäille, on luonteenomaista ryhmien väliset *aggressiot*, jotka useimmiten rajoittuvat *uh-*

kailuun. Väki­valta esiintyy runsaasti niin ihmis­yksilöiden kuin yhteisöjenkin välillä. Ihmisryhmään kohdistuvaa väki­valtaa kutsutaan esi­merkiksi vainoksi. Sota on kahden ihmis­yhteisön väki­valtainen yhteenotto. Vaikka yhteisö ei olisi osallisena missään sodassa tai vai­nossa, sen yksilöt voivat kuitenkin kohdata väki­valtaa toiselta taholta. Yhteiskunnat pyrkivät rajoittamaan väki­valtaa tai monopolisoimaan sen vain tietyille tahoille. Monissa kulttuureissa väki­valtaa sekä ihan­noidaan että paheksutaan. Väki­valta voi olla myös henkistä.

Väki­valta on ihmisille useimmiten vallankäyttöä, sillä pyritään alis­tamaan toinen ja saavuttamaan jokin tavoite.

Motivaatio ja tunteet

Motivaation käsitettä on käytetty kuvaamaan sitä

- 1) mikä aktivoi organismin (aktivaatio)
- 2) mikä saa organismin valitsemaan juuri tietyn vasteen tai käyt­tyymisen (valinta/selektio ja ohjaaminen) ja
- 3) miksi organismi vastaa samaan ärsykkeeseen välillä eri ta­voilla (valmiusvasteeseen).

Yksinkertaisesti motivaatioteorian tulisi vastata kysymykseen ”*mik­si käyttäydymme siten kuin käyttäydymme*”. Motivaatioteorioiden jaoksi on ehdotettu niin sanottua **push-pull-dikotomiaa**: toisissa teo­rioissa oletetaan jokin ”työntävä” organismin sisäinen motivaatio­voima (perinteisesti tension/sisäisen jännitteen vähentäminen, **tension reduction**), toisissa taas jokin ”vetävä”, organismin ulkopuolella oleva motivaatiovoima (perinteisesti palkkiot/rangaistukset). Hedo­nistisia motivaatioteorioita yhdistää korostus organismin pyrkimises­tä nautinnon tavoitteluun ja *ahdistuksen*/kivun välttämiseen. Tärkeitä motivaatiokäsitteitä ovat muun muassa vietti, tarve, tavoite, attri­buutio ja flow. *Tunne* on kokonaisuus kompleksisen järjestelmän, ku­ten ihmisen, koordinoimiseksi tiettyyn perustilanteeseen. Esimerkiksi

pelon tunne herkistää aisteja, keskittää huomiota, pienentää pinta-verenkiertoa (pienemmät vauriot taistelutilanteessa), nostaa sydämen lyöntitiheyttä, erittää veren adrenaliinia jne. Vaikka ihmiset tietävätkin tunteista nykyään paljon, ovat ne edelleenkin *tieteellinen mysteeri*. Näitä asioita tutkii erityisesti psykologia.

Aivot, mieli ja tietoisuus

Ihmisen aivot ovat keskushermoston tärkein osa. Ihmisen aivojen ajatellaan olevan tehokkaammat kuin minkään muun nykyisen tai edesmenneen lajin. Ihmiset ovat tiettävästi myös ainoa laji, jota voidaan kutsua tieteellisesti todella älykkääksi. Aivojen paino on vain noin 2 % koko ruumiinpainosta, mutta ne käyttävät 25 % ihmisen hengitysilman hapesta. Ihmisaivojen oikeaa ja vasenta puoliskoa yhdistävä aivokurkiainen sisältää noin 100 miljoonaa hermosyötä. Aikuisen miehen aivot painavat keskimäärin 1 424 g, mutta paino alenee iän myötä 1 395 grammaan. Naisen aivot painavat noin 1 265 g.

Ihminen on yksi seitsemästä lajista, joka läpäisee **peilitestin**, tosin yleensä kaksivuotiaat ihmislapset eivät läpäise sitä. Testattavan pitää tunnistaa oma itsensä peilistä. Muut lajit, jotka läpäisevät testin, ovat simpanssi, norsu, bonobo, oranki, delfiini ja kyyhkynen. Yleensä muiden eläinlajien edustajat reagoivat omaan peilikuvaansa samalla tavalla kuin lajikumppaniinsa.

—Wikipedia

KATASTROFI

OSA I

LUKU 1

Suomalainen kesämaisema.

Celsiusasteet lähentelivät 30:tä ja täysin avaraa peltoa jossain, keskellä ei mitään, käveli neljä miestä.

Edessä kulki hieman keskivertostandardia pidempi, lyhyttukkainen *mitäänsanomaton* mies. Hänen takanaan tallasi kaksi miestä.

Toinen miehistä oli täysin keskiverto: 170 senttimetriä pitkä, pienen kaljamahan omaava ja lyhythiuksinen, viitisenkymmentä iältään.

Tämän miehen vieressä käveli nuori, korkeintaan 20 vuotta vanha mies, jonka silmät näyttivät olevan jatkuvasti kiinni. Nuorella miehellä oli suuri nenä, silmälasit ja hänen kasvonsa näyttivät, että ravitsemuspuolesta on pidetty puolinaisesti huolta viime aikoina.

Näiden kolmen miehen takana käveli tukeva, kolmekymppinen mies joka vaappui kävellessään ja oli jännittynyt. Kulkueen edessä kävelevä mies katseli kesäistä luontoa kaikessa rauhassa, kun hänen takanaan olevat kaksi miestä kuiskivat toisilleen.

- ”Hei, kuka tuo on tuo kaveri joka on meidän edellä?”
Nuorempaa kahdesta alkoi epäilyttää. ”Mua alkaa epäilyttää.”
- ”Musta tuntuu, että sekin on samoilla aikeilla kun me.”
- ”Entä jos ei ole?”

Vanhempi vastasi — ”Musta tuntuu että ei kannata vaivata päätä”, ja otti housuntaskustaan ruuvimeisselin esiin.

Hän oli liikkumassa tihenevää tahtia edellä kävelevää miestä kohti, kun hänet keskeytti pistoolin laukaus.

Kaikki miehet, pitkä, nuori ja keski-ikäinen kääntyivät taaksepäin täysin hämmentyneinä. Takana liikkunut tukeva äijä piteli asettaan

osoittaen ilmaan, ja huusi:

- ”No niin konstaapelit! Tää tuntui varmasti teistä tosi hauskalta mutta mä jatkan nyt matkaa...” — Hän siirsi aseensa osoittamaan muita miehiä — ”...Yksin”
- ”Ei! Älä!” Nuorempi pariskunnasta oli hätäinen — ”Me ei olla poliiseja tai vartijoita!”

Lihava mies vain katsoi heitä. Hänen kasvonsa odottivat selityksiä. Hän osoitti toisia miehiä aseellaan. Mitään ei tapahtunut, letkan perällä kulkenut mies vain osoitti muita miehiä ja he odottivat sanaa sanomatta.

Letkan edessä kulkenut pitkään mustaan aukinaiseen ruutupaitaan pukeutunut mies tuli muiden suuntaan ja sai tukevan asehullun jakamattoman huomion. Hän käveli pistoolin väärässä päässä lähemmäs ja avasi sanaisen arkkunsa:

- ”Meidän olisi varmaan aika rikkoa nyt tämä jää toistemme välillä. Tuo kolari joka äsken tapahtui... Muakin mietityttää, miten me seisotaan tässä. Jos kuitenkin *mietittäs* ennen ku aletaan aseilla heilua?”
- ”Mä haluaisin nyt esitellä itseni.” Vanhempi parivaljakosta rikkoi oman osansa — ”Jorma Soisalo, vankikarkuri.”

Tukeva mies tunsu rationaalisen puolensa ottavan vallan.

- ”Mäkin pakenin tuosta kyydistä... Mä olin laittanut yhden kaverini asialle, että sen kuskin vintti pimenis...”

Hänen asetta pitelevä kätensä alkoi täristä epäilyttävästi, ja hän laski sen alas. Hän alkoi kävellä muiden kavereiden suuntaan.

Kaikki neljä miestä kävelivät toistensa luokse. Pitkä mies alkoi puhua — ”Mäkin laitoin yhden jätjän just sille asialle. Oliko se kahvikikka minkä sä suunnittelit?” — hän kohdisti kysymyksen asemieheen.

Lihava mies otti pistoolin taskusta, ja osoitti pitkää miestä:

- ”Sä siis olet poliisi! Hyvää yötä”

Pitkä mies katsoi ylimielisesti lihavaa toveria, ja sanoi:

- ”Mä kyllä haluisin tietää että mitä tässä on tekeillä mutta vedä vaan sitä liipaisinta.”
- ”Älä houkuttele!”

Kaikki olivat hiljaa vähän aikaa ja lihava mies kiinnitti huomionsa miehiin, jotka olivat kulkeneet kahdestaan jo vähän aikaa. Hänen kasvojensa lihaksisto alkoi luoda omahyväistä hymyä, ja hän naureskeli:

- ”Meidän taitaa olla aika pitää pieni tutustumiskierros. Aloitetaan vaikka näin: Se, jonka naamaan osoitan aseella, sanoo oman nimensä.”

Asehullu asetti pistoolin piipun nuorimman miehen otsalle

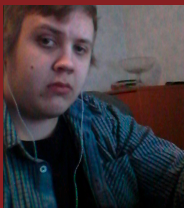
- ”Aloita sinä.”
- ”Petri Soisalo! Mä olen Jorman veljenpoika! Mekin järjestettiin että tuo kuski simahtaa! Ja samalla lailla! Älä tee mi--”
- ”Turpa kiinni!”

Petri nielaisi kovaäänisesti. lihavan miehen pyssyn piippu liikahti Jorman ohitse ja vähän yläkanttiin pysähtyen osoittamaan pisimmän äijän otsaan.

- ”Sun vuoro.”
- ”Sami Sieppi. Ja mä voisin ehkä tietää jotain siitä, miksi me nyt tallataan tätä polkua keskenämme. Me kaikki karattiin tuosta vankikuljetuksesta, ja kaikki samoilla metodeilla? Eikö?”

Sami katsoi muita miehiä odottaen jonkinlaista reaktiota, mutta he vain hämmästelivät.

- ”Me kaikki karattiin tuosta kyydistä, Jorma ja Petri ilmeisesti oli suunnitelleet pakonsa kahdestaan ja sinää...”
- ”Matti”
- ”...Ja Matti oli tehnyt ihan sen sama, ja saman suunnitelman mukaisesti. Miten se on mahdollista, että meillä kaikilla oli

Ylipurema kertoo ihmisen noususta pakkoajatusten ja ahdistuksen yläpuolelle mahdottomissa olosuhteissa.

Alussa neljä vankilaan kuljetettavaa tuomittua rikollista pakenee kuljetuksesta. Kun he saavat tietää lakimies-Mikaelin juonista, heitä alkaa mietityttää, tulivatko he todellisuudessa pelastetuksi vai kaapatuksi. Kesken mietinnän he saavat tietää kolarin todellisuudessa orkestroineista Sundbergin pojista.

Sundbergin pojat ovat päässeet vuosia sitten kotoa pakkoon. Kostaakseen isille ja äidille sen, miten heitä kohdeltiin, he ovat purkaneet passiivisesti vihaansa joka ilmansuuntaan ja siirtäneet sitä loppumaailmalle...

...Kunnes Mikael keksi suunnitelman.

Se, minkä Jorma, Sami, Petri ja Matti aloittavat, voi päättyä minne vaan. Karkureiden on vaikea hengittää, kunnes he alkavat hitaasti löytää itseään yksinkertaisen positiivisen ajattelun kautta.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi